Ч. 58 (11.399). Львів, субота 16. березня 1929. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 20 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Гувер перебрав владу.

Берлін, 10. березня 1929.

Коли в тих днях велика преса на першому місці розглядає зміну американської президентури, то діється це тому, що нині саме в Америці, у вашингтонськім Білім Домі находиться центральна точка, довкруги якої повертається сучасна велика світова політика. І тому то цілий світ ждав з великим зацікавленням на інавґураційну промову нового президента.

В інавґураційних промовах кождочасний американський президент накреслював своє політичне „кредо", намічував ті політичні дороги, якими буде йти в майбутньому. В даному випадку якихсь революційних заяв, якоїсь радикальної зміни політичного курсу від Гувера чекати не треба.

Гувер означив ще у виборчій кампанії напрямні своєї політики. Його інавґураційна промова тільки потвердила старі заяви. Розуміється, було там богато слів про бажання мира, про добро світа і добро американської нації, про спасенність принципів демократизму, про організацію світового замирення і розброєння, то-що...

Та проте, в промові Гувера були також речі, що примушують оцінювати його президентуру не так уже зі становища міркувань нинішнього дня, як радше кажуть бачити його особу в найтіснішому звязку з традиційною лінією американської, особливож *зовнішньої* політики. Та лінія має свої етапи й Америка проходить під сучасну хвилину *третій етап свого політичного самоздійснювання.*

Першим етапом було побідне відірвання Сполучених Держав від британської державної спільноти. Другий етап, це висунення доктрини Монро і опанування колишніх британських середньо-американських просторів. Третій етап — нинішній — це процес силовополітичного й економічного осадовлювання і закріплювання Сполучених Держав у латинській Америці.

Програмова бесіда Гувера зовсім виразно підкреслює латино-американський характер його майбутньої політики. Його подорож на воєннім кружляку „Меріленд" довкруги Південної Америки, розпочата безпосередно після його вибору на президента, символізує це намагання. Але також підбір його міністрів виразно позначує потенціяльну лінію будучої американської зовнішньої політики. Міністром для закордонних справ у кабінеті Гувера є Стімзон, досі кольоніяльний губернатор Філіпін, людина дуже мало обзнайомлена з европейськими справами, зате тим краще з дійсністю американської кольоніяльної і латино-американської політики.

Опанувати Південну Америку! Ось чергове завдання Вашінґтону. Велитенська по своєму типі, в першу чергу експанзивна енерґія молодої американської нації потребує теренів для самовияву.

Потім, як тією енерґією виповнено спершу самі Сполучені Держави, а потім середню Америку, тепер приходить черга на Америку Південну. Заповнивши своїми політичним й господарськими субстанціями і цей простір, Америка повернеться до четвертого етапу свого закордонно-політичного шляху, отже в сторону Пацифіку. Мек-Мюрей покликаний Гувером на пост заступника міністра для закордонних справ. Досі він був американським послом в Китаю. Преса це коментує, як познаку американської закордонно-політичної будучини.

Слід підкреслити в тих перспективах он що. Цей зовнішньо-політичний розвиток Америки щораз більше втягає її у сферу живлових інтересів Британської Імперії. Щораз більше починають стиратись площини їх глобального політичного досягання. В тих перспективах незвичайно знаменним є те, що уступаючий президент приніс свому наслідникові неначеб у ґратуляційному подарунку ухвалений вже сенатом закон про широку розбудову воєнної американської фльоти. Вона, щоправда, ані нині, ані теж завтра ще не буде потрібна. Навіть при автомобільним темпі модерного життя, політичний розвиток таких великих розмірів потребує десятків літ, щоб остаточно оформитись. І тому то, новий президент може покищо цілком спокійно говорити до радіового мікрофона свої пацифістичні дітірамби.

Зенон Пеленський.

На парляментарній арені.

Зміст промови сенатора М. Кузьмина, виголошеної на пленарному засіданні сенату при розгляді бюджету міністерства хліборобства.

Ціла промова сен. Кузьмина була присвячена доказові, що з одного боку українське населення вгинається під усякими непомірними тягарами, які перевищують його платничу силу, з другого боку за свої чинитьби нічого не отримує. Перша частина його промови була присвячена *податкам і екзекуціям;* в дальшому перейшов до *політики збіжевої.* „Вже сам факт, що Польща, будучи визначно рільничим краєм спроваджує зза кордону збіжа на дохарчування міського населення та що сільське населення голодує і часто кормиться хабаззям, мусить бути великою пересторогою для уряду. З усіх країв на цілій земській кулі, праця українського хлібороба в Польщі є найменше видатною". Торкаючися самого бюджету Міністерства Хліборобства промовець зазначив, що з практики знає, що перед 3-ма роками навіть дрібні *позички, призначені* урядом для голодуючого населення, ішли в деяких місцевостях на будову польських людових домів, тому промовця найбільше цікавить питання, скільки гроша дійде до українського населення з отих бідних 2,2 проц. цілого бюджету, призначених на бюджет хліборобства. Перехорячи до справ *відбудови,* промовець м. і. наводить офіціяльну статистику з грудня 1928 р., згідно з якою в одному зборівському повіті було тоді 2.358 родин зовсім без даху над головою і 9.461 родин без жадних господарських будинків; невідбудованих і знищених було в цьому повіті 23 церков і 23 народніх шкіл. „Це населення 10 літ уже ходить майже щомісяця, часто по кількадесять кільометрів, до канцелярії старости в надії дістати хоч найменшу допомогу на відбудову і вже 10 літ відходить з нічим". Дальші виводи промовця присвячені питанням: чому це так діється, які наслідки має така політика і на які інші цілі йдуть *податкові гроші.* Тут промовець вираховує детально, що перед війною напр. одна громада зборівського повіту, рахуюча біля 6 тисяч мешканців, платила річно около 18 тисяч корон себто 1.285 кірців жита, а сьогодня та сама громада оплачує 109.143 зол. себто 3,100 кірців жита, отже 2 і пів разів більше. До того доходять *примусові оплати,* стягані громадою або поліційними органами на ЛОП („Ліґа Оборони Повєтшней"), „Дім поліціянта", „Дім дитини", примусову асекурацію і т. д., та адміністраційні кари, — за пса, гноївку, виходок, комин, табличку на возі, курення папіроски на полі, тамування руху, на коминаря, за базар і т. д. і т. д. Додати ще добровільні, однак необхідні оплати на будову церкви чи читальняного дому, (бо на це нема жадної допомоги від уряду), а дістанемо образ справжнього пекла нинішнього села. Окрему картину творять справи *екзекуцій.* Кожна установа має свого екзекутора: повітовий виділ свого, каса хорих свого, заклад забезпек (асекурація) свого, скарбовий інспекторат свого і суд теж свого. Іноді буває на село находить ціла череда екзекуторів і робить одним фронтом великий наступ. Одному з тих лих промовець присвячує більше місця, а саме примусові *асекурації* в польському Закладі Обезпечень, причому поведінку цього закладу ілюструє кількома яскравими прикладами. Ширше говорить теж про правдиву язву для знесиленого українського села, якою є *каси хорих.* В наслідку такого стану українське село стоїть все *на порозі голоду,* який нині грозить більше ніж коли-небудь.

„Панове міністри кажуть, що все те, що тут говоримо минається з правдою, бо колиб так було на ділі, то ціле населення чи поодинокі громади, які несуть такі великі тягарі, протестували би, а тих протестів зовсім нема. Однак я спитаю, хто має протестувати? На чолі тої громади, про яку я згадував, стоїть до нинішнього дня державний комісар, а на чолі повітового виділу стоїть теж державний комісар-староста. Вони мають між собою умову про неагресію, своєрідний пакт Келльоґа. А населення за 10 літ мало час пересвідчитися, яке значіння мають рекурси і протести"....

Зміст промови сенаторки Кисілевської, виголошеної в дні 9. ц. м. на пленарному засіданні сенату при розгляді бюджету міністерства освіти.

Ціла промова сен. О. Кисілевської збудована *з погляду жінки і матері* і присвячена *мартирольоґії української дитини* від років дошкільного виховання аж до часу, коли має йти на вищі студії. Раньше це бесідниця наводить цифри нашого стану посідання в культурній ділянці за австрійських часів і тепер, в часах ґарантування недержавним народам їхніх культурних прав міжнародніми актами і державними конституціями. Найбільше болить бесідницю, як українську матір, *прогнання української мови зі шкіл* в таких околицях, в яких дітвора не чула навіть польської мови, для якої польська мова чужа, як напр. сербська або болгарська (у далеких карпатських горах). Те саме торкається викривлювання діточих душ примусовими *чужо-національними святами.* Сенаторка оповідає, як це до неї приходять селянки і просять зробити щось там у Варшаві, аби селові повернули українську школу, яку забрано, дарма, що село чисто українське. Перечисляє села на Покутті, які утримують собі приватного вчителя для своїх дітей, аби вони могли вчитися на рідній мові. П. Квєцінський з Львівської Шкільної Кураторії заявив отверто сенаторці, що є виключене, щоби вчителі зі се*мінарій УПТ* могли дістати посаду, яка, мовляв, належить передовсім абсольвентам державних семінарій. Тимчасом на Волині, отже на найбільш українській землі, є тепер до 600 вчителів *без* ніяких кваліфікацій, не то без семінарій, але й без учительської матури. Вчителі мусять хапатися інших професій, але це теж дуже важко, бо українці не мають ані одної державної *фахової школи.* Дальше бесідниця вказує на великий упадок фреквенції дітей в українських *середніх школах,* як на наслідок урядової політики. Переходячи до справ *вищої школи* звертає увагу на велику скількість українських *учених,* признаних цілим науковим світом, а які не мають власного варстату праці.

„В справі освіти для народу рішаючий голос має не тільки держава, не тільки уряд, але передовсім матір, яка є першою вихователькою. І ми кажемо вам нині, що так, як колись ваші матері у важких хвилинах служили вашій батьківщині, таксамо нині українська жінка стає до тої самої служби, до боротьби за право і душу своєї дитини, свого народу. І так, як ваші поетки поучали вас, щоби пильнувати і боронити землі, відкіль ваш рід, того самого ми вчимо сьогодня наших дітей, щоби знали і боронили цю землю, відкіль їх рід походить..."

По широкому світі.

2000 еспанських студентів маніфестувало перед міністерством освіти в Мадриді. Повибивали шиби в редакції денника „А. Б. Ц." Мусіла інтервеніювати поліція; є ранені.

У Константинополі відкрили нову змову проти Кемаля Паші. Арештовані дві особи, з яких одна призналась.

Є звістка, що відомий економічний „реформатор" Европи Доз має бути у найближчому часі амбасадором Спол. Держав у Льондоні.

Кельоґ попрощався офіціяльно з дипльоматичними представниками в Вашинґтоні і вертається до давньої своєї скромної професії юриста.

Берлінські часописи повідомляють із Царгорода, що уряд СРСР звернувся до турецького уряду, щоби позволив приїхати у Туреччину 60 „троцькістам". Уряд СРСР. обовязується покрити кошти побуту виселених троцькістів, що поселилися би в Синопі.

З Буковини.

Свято Шевченка в Чернівцях.

В неділю 10. ц. м. відбулося в салі Музичного Т-ва в Чернівцях величаве свято в память нашого мученика Тараса Шевченка. Не зважаючи на те, що концерт повторено того дня ще ввечері, бо перший концерт почався в год. пів до 12-ої, саля була настільки переповнена як місцевою інтелігенцією, так і околичними селянами, що понад 300 душ мусіли піти до дому, не діставши квитків. Свято випало надзвичайно величаво.

Одначе хочемо зробити деякі зауваження в надії, що на майбутнє будуть усунені деякі дрібні хиби, які не дозволяють славному Т-ву „Кобзар“ підняти свій хор на ступінь ідеальної краси.

Перш за все кидалася у вічі незрівноваженість окремих партій хору. Для тої сили мужеських голосів, якою розпоряджав хор, жінок було забагато. Треба було би принаймні вдвоє меньше жіночих голосів. Найліпше була заступлена партія сопранова, далі басова; за слаба була альтова партія, а найслабше звучали тенори. Через це відчувалася недостача гармонії, без якої ніякий хор не досягне найвищого ефекту. Треба лише дивуватись, що дирігент при такій ситуації міг усе таки блискуче вивязатись зі свого завдання, тимбільше, що репертуар підібрано занадто тяжкий для виконування і для вивчування.

Яркими точками були на нашу думку дві: 1. Фр. Ліст — „Похорони“, фортепянове сольо, яке майстерно виконала п-ні з Тиминських Галя Василашко і 2. „Гамалія“, муз. Біликовського, що її виконав мужеський хор з декламацією п. Загородного. П. Загородний має без сумніву великий хист до декламації, але полінувався обробити як слід свою декламацію, хоч треба признати на загал, що деклямував добре.

Краще враження зробило булоб також, якби панове, замісць читати, виголосили були реферати устним, а не писаним словом.

Що торкається орхестри, то не зважаючи на великий числом склад її і підбір добрих музикантів, відчувалася її незіграність.

Орхестрації п. Подзімка — цікаві своєю гармонійністю й оригінальністю.

Взагалі свято випало дуже гарно, за що треба скласти горячу подяку впорядчикам і дирігентові заслуженого Т-ва „Буковинський Кобзар“.

Народній концерт, улаштований тогож дня вечером в салі „Нар. Дому“, зібрав велику кількість слухачів, головно з міщанських кругів. Факт, що богато осіб, які не могли дістатися на головний концерт з причини недостачі місць, прибули на вечірній концерт, вказує на поширення культу Шевченка на Буковині. Велика заслуга „Буковинського Кобзаря“, що він повторив концерт, який і вечером задоволив уповні присутніх. *(За „Часом“).*

„Партія українських працюючих Румунії „Визволення“.

Наша редакція одержала комунікат партії під поданою вище назвою, в якім говориться, що на конференції 17. лютого 1929 р. постановила українська соц.-дем. організація, яка при останніх виборах відорвалася була від соц.-дем. партії Румунії, перетворитися в окрему політичну партію під назвою: Партія Українських Працюючих Румунії „Визволення“.

Конференція приняла тепер нову програму і статут для нової партії та вибрала Центральний Комітет партії з 21 членів. Партія стоїть на становищі наукового соціялізму, як його учив Маркс, а не приняла цього в свою назву з тих причин, щоби з одного боку відмежуватися від соціяльної демократії, яка є зрадницею(?!) робітничої кляси і прислужницею буржуазії, а з другого боку, щоби вибити зброю з рук усім тим, які свідомо ширять баламутство, називаючи партію комуністичною.

Конференція ухвалила ще видати маніфест, в якому засується політичну ситуацію в Румунії взагалі й українських працюючих зокрема та поінформує про партію „Визволення“. Партія видасть небаром свій орган.

Цю нову партію створили ті наші люди, які свого часу виступили з соц.-демократичної партії і злучилися з комуністами. Цікаво відмітити факт, що нова партія відрікається тепер комунізму. Не знати тільки, чи по щирости.

Урядова кріза у Франції?

Непевне положення уряду Поанкаре. — Причиною справа католицьких конгрегацій.

Французький уряд Поанкаре находиться в перманентній — що так скажемо — крізі. Ще не так давно здавалось, що він цілий уступить. Скінчилося тоді тим, що з кабінету уступило двох міністрів радикалів, а в тім і Ерріо. Причиною останньої крізи була справа католицьких конгрегацій. Тепер стоїть французький уряд знов перед маревом крізи, а її причиною знов та сама справа, а саме справа законопроєкту про католицькі конгрегації. „Бути або не бути“ теперішнього французького уряду вирішується саме нині, в четвер, коли це пишемо.

В чім-же діло? Яким чином дійшло знов до захитання уряду? Під наради парламенту має прийти згадана вже і нині широко знана справа католицьких конгрегацій у Франції. Згідно з законопроєктом вони дістали б у Франції — що так скажемо — знов право горожанства, та малиб змогу розвивати свою педагогічну і місійну працю. Справа конгрегацій зачіпає тепер найістотніші інтереси французької політики особливо на близькому сході і в Полудневій Америці, де французькі впливи можуть бути значно скріплені саме при допомозі французьких католицьких місійних чинів. Поважних уступок для католицької церкви домагається в тому напрямі передовсім міністер закордонних справ Бріян, що тепер дуже болючо відчуває конкуренцію Італії (по заключенні Муссоліним останнього договору з Ватиканом) і в Сирії і в Америці. Тому, що ця справа звязана з поважними видатками, то уряд свого часу висунув цю справу при бюджеті, вносячи до нього відповідні грошові суми, необхідні для здійснення урядових намірів щодо конгрегацій. Та це тоді спричинило уступлення радикалів з уряду, а справи не полагоджено. Бюджетова комісія стала на становищі, що уряд повинен внести в тій справі окремий законопроєкт. Уряд це й зробив.

Минулої пятниці Поанкаре просив президента парляменту, щоби він казав внести до протоколу, що уряд вніс до парляменту законопроєкт у справі конгрегацій, хоч фактично законопроєкт не був внесений і міг наспіти до парляменту аж в суботу.

В суботу 9. березня опозиція використала цей факт проти уряду, дарма, що уряд поступав так уже не раз з іншими законопроєктами і з того приводу ніяких неприємностей не було. Палата більшістю голосів не затвердила протоколу з попереднього засідання. На тому тлі прийшло до величанської завірюхи в парляменті та до гострої перепалки між лівими послами і Поанкаре. Поанкаре назвав поведінку послів „бандитською зачіпкою“ і заповів, що в четвер, тобто нині, 14. березня законопроєкт всеодно прийде під наради парляменту і тоді він поставить перед палатою також справу про довіря для уряду.

Отже завтра можемо мати з Парижа вже вістки про те, що Поанкаре подався до димісії. Та мабуть до цього не прийде. З уваги на всякі політичні трудноші в закордонній політиці, зокремаж у звязку з репараційними нарадами в Парижі Поанкаре — здається — далі остане при владі. Але довго правити вже напевно не буде.

Рівноправність жінок у Франції.

Чому її там досі нема? — Поанкаре про виборче право жінок.

Франція належить до найдемократичніших країн в Европі. Франція, країна революцій і поступових кличів, Франція колиска демократичних кличів про рівність, братерство і волю. І не зважаючи на все те, у Франції жінки досі не користуються політичною рівноправністю з мужчинами. Французькі жінки ще й досі не користуються наприклад ніяким, ні активним ні пасивним виборчим правом. Чомуж це так? Чому мають таке право англійки, німки і навіть заприязнені до французжанок польки, а не мають його французжанки?

Складна це доволі справа і рівночасно дуже

ВОЛОДИМИР БІРЧАК.

БЕЗЖУРНІ ДНІ. [8)]

Оповідання.

(Продовження.)

Не любила їх за їх неприродність. Вона була з давнього попівського роду, що до Галичини зайшов колись з Вел. України. Її рід на Україні був шляхтою. Вона щось і бачила в свойому житті і знала кожному віддати честь — але оці учительки все викликали в неї гнів. Дерли носа до гори, якби Бог зна чим були! А то доньки судового писаря! Хотіли бути їй рівними, а то ще й вищими від неї. Голі, обдерті! І яка освіта в них! Язиком мелють, що часто й сами не розуміють, що! І пані-матка любила часто переслідувати їх на неправді й самохвальбі. А вже найбільше її злостило, що вони часто заходили до неї, сідали, говорили й говорили і чекали й чекали, щоб їм позатикати рот. Давай їсти! І вона, попадя, мала мучитися в кухні в горяче літо, мала обтирати їдкий піт із чола, щоб їх нагодувати! Часто огортала пані-матку така лють, що вона казала дітям і чоловікові йти їсти в кухню, а сама сідала в кімнаті з ними, бавила їх, — та їсти не дала. Але вони сиділи далі і коли не обід — то підвечірок не обійшовся без них.

— Нині побачиш, що з комина куриться! О, Господи! — зітхнула пані-матка. Її злість була тепер тим більша, що нині в неї і так гості й вона мусіла вже й їх приняти! Мусіла! Оце мусіла — найбільше її дратувало.

— В школі вчать зле, в селі нічого не роблять, а ти ще їм вивари! — думала пані-матка, пінячись проти них замітів, які часто підносив проти них пан-отець. — Культуру в нас ширять, а за хлопцями бігають, як...

Глянула пані-матка через вікно, бачить — за молодими шкандибає під парасолькою і стара Пшепюровська. Одною рукою тримає чорну сукню, щоб її не запорошити, а другою тримає парасольку, щоб не обгоріти. Пані-матка плюнула з досади на землю, зітхнула ще раз: — О, Господи! — і наново стала рахувати кусники покраяних курчат...

Засіли за столом, та ледве тільки почали їсти, як крізь двері заглянула стара наймичка і прошептала:

— Прошу, єгомосця, приїхав якийсь молодий ксьондз, чекає на ганку.

— Який ксьондз? — спитав пан-отець, відкладаючи ложку. — І зїсти не дадуть, — воркнув під носом, встаючи, бо завсіди в неділю був недобрий.

На ганку стояв хованець духовної семинарії. Від стіп до голови одягнений у чорний одяг. Коли пан-отець надійшов, він обтирав саме платком спітніле лице, потім витер ним шию, стріпав скоро черевики і знову сховав його в кишеню. Побачив пан-отця, закинув скоро на рамя свій чорний верхник, у руки взяв малий клунок і представився:

— Микола Багрій, укінчений теольог.

— Мило мені пізнати! — відповів фразою пан-отець і просив у кімнату. — Давно вже скінчили духовну семинарію?

— Перед роком, — відповів Багрій. — Я був саме в отця Демчука, мав з ним приїхати нині по обіді до панства, щоб зложити своє глибоке поважання, та пані добродійка Демчукова щось захворіла і нині досвіта їх Демчук їхав до прилученої, підвезли мене його коні.

— То ви приїхали? А деж коні? Що пані Демчукової? — спитав пан-отець уже в кімнаті.

— Коні вже вернули, а пані Демчукова... — і додав тихо: — може син — а може донька, не знаю, бо я скоро виїхав... — І заглянув, що в другій кімнаті вже обідають. — О, якого я клопоту наробив! Панство вже обідають, а я турбую. Якби я був знав, по правді... — зложив свої речі у кутку, ще раз пригладив своє волосся й увійшов з пан-отцем у кімнату.

— Пан Микола Багрій, укінчений теольог, — представив пан-отець. — Багрій вимахував широко своїми руками й довгими полами і знайомився з усіми, потім усів, виняв хусточку з кишені, обтер ще раз піт із чола і став скоро їсти зупу, яку подала йому пані-матка. Їв і назирцем поглядав на товариство при столі. І рахував: панотець і пані-матка, і три панни, і двох якихсь світських студентів і якась старша пані (хто вона?) і якийсь гімназист і двоє дітей і він... І знову: три якісь панни, та котра з них Ксеня? Бо, що тут є Ксеня, це він знав. Приїхав женитися.

Появиться часом нечайно комета на небі, та вона не викличе стільки здивування й заінтересування на світі, як поява укінченого теольога на селі у священика, який має молоденьку доньку на відданні. Поминутиб здивування й заінтересування домашніх, але по цілім селі йде зараз глухий відгомін. — Приїхав! — Та хто? — Та жених до паннунці нашого попа. — А який він? — питають між собою баби, — а чи богатий, якого роду? Чи красний? Скільки має літ, а коли весілля? І т. д. і т. д. А коли потім рахують на селі літа, то кажуть: Це було тоді, коли в нашого попа віддавалася донька — так, що поява жениха стає історичною подією. І всі сусіди, священики з поблизьких сіл, і урядовці й підурядовці з поблизького містечка, і Рухля, в якої все купують мясо, і Беньо Шор, у якого купують усю дамську гардеробу, і той, що продає дріжджі, і той, що нафту, і Ізак Гартенберг, що торгує вином, — коротко ввесь повіт про ніщо інше тепер не говорить, як про те, що до того й того священика заїхав теольог, що донька того й того священика — буде віддаватися. А сусідки, що сами мають доні, — що то вони тепер не переговорять! Які хиби не познаходять вони тепер на тій попадянці! Її бабка любила часом заглянути до склянки, а її дід посварився аж з епископом, а батько програв раз у карти, а вона сама! І це й те, — що аж дивно, як може молодий чоловік бути сліпий, як може й не бачити тих усіх хиб!

(Продовження буде.)

проста. Складна, бо хоч усі соціялістичні та радикально-соціялістичні партії мають у своїх програмах точки про боротьбу за жіночу громадянсько-політичну рівноправність, то всеж досі нічого не зробили в законодатній дорозі на те, щоби ту рівноправність здійснити. Що більше: вони в численних випадках справу жіночої рівноправности на парляментарній арені навіть дуже хитро провалювали. Та це не перешкаджало їм далі голосити перед французьким жіноцтвом свої програмові кличі про боротьбу за стовідсоткову жіночу рівноправність. Отже скомплікована це річ у Франції — ця жіноча рівноправність! Але з другої сторони вона дуже проста. Всі соціялістичні і радикальні французькі партії не хочуть допустити до здійснення жіночої рівноправности у Франції, бо французькі жінки на загал є консервативні та остають під впливом католицьких священиків. Отже страх, щоби жінки не „склерикалізували" французького парляменту, накаоує соціялістам і радикалам бути під тим оглядом нечесними демагогами та приклонниками муринської моралі.

Замітне, що останніми часами Поанкаре написав листа до конґресу французьких феміністок, в якім заявив, що його уряд підтримає законопроєкт про активне і пасивне виборче право жінок, але тільки до міських громадських рад і до того з одним обмеженням, а саме: без права участи в виборах сенаторів (тих вибирають представники органів самоврядування). Ось і бачите, — цей правий, на французькі відносини, Поанкаре є, виходить, більше за жіночим виборчим правом ніж французькі стопроцентові соціялісти, що не хочуть піти навіть на таку уступку для жінок, як виборче право до міських муніципальних рад. Ось вам, громадянки і демократична Франція.

Дивогляди.

Лисячі хвости.

„Ґазета Поранна" в числі з 15-го п. м. присвятила майже повні дві сторінки друку статутові української молодечої орґанізації п. з. „Лісові Чорти", III. курінь Українського У. С. Пласта". Весь цей статут складений з Люциперів, чортів, чортенят, таємних радників і лисячих хвостів, зі співами та танцями, мов деякі наші народні оперетки, є твором доброго гумору хлопців, що ще більше будуть реготатись читаючи статтю ласої на сензації брукової ґазети п. з. „Тайни сабату українських „Лісових Чортів". Ці тайни є для „Ґазети Поранної" „доказом, якими крутими стежками ходить психіка молодого українського покоління". Цікаво як назвати ті стежки, якими ходить психіка редакторів „Ґазети Поранної", що щодня розмазують довгими стрічками вбивства, злочини, розпусту та сензаційні пристрасти.

Непевне положення в Німеччині.

Проти політики Штреземана.

Нелегка позиція Штреземана в Женеві і взагалі ціла його політика, викликують в Німеччині богато невдоволення. Менше й більше різка критика і їдкі спротиви проти нього підносяться не тільки на сторінках преси, але й на прилюдних зібраннях. Проти його надто поміркованої політики зачинає демонструвати й вулиця. А це вже погрожує поважною небезпекою для внутрішнього мира, для безпеки держави взагалі.

Невдоволені з політики Штреземана не тільки ліві, але може ще більше — праві. Ситуація теперішнього кабінету канцлера Мюллера взагалі дуже непевна. З уваги на розбіжности між поодинокими правительственними партіями може легко прийти до розбиття основ нинішнього уряду, в якому найважнішою фіґурою є Шреземан. А таке розбиття може привести до поважної кризи, а то й до ріжних несподіванок.

Мірилом напруженого положення може бути обставина, що сам президент Гінденбурґ, затривожений ріжними чутками про діяльність „Штальгельм-у", приняв у себе минулого тижня керманичів цієї могутньої орґанізації і відбув з ними довшу конференцію на тему їх теперішніх заходів. Правда, провідники „Штальгельм-у" заспокоїли Гінденбурґа, що вони не думають робити перевороту, але остаточно хто може заручити, чи одного гарного дня ця, поширена в цілій державі й добре здисциплінована орґанізація не схоче спробувати своїх сил і не сягне по владу?

Як не як, а продовжування урядової кризи в Німеччині криє в собі ріжні небезпеки. Нинішній парляментарний хаос і розбіжности в самому німецькому уряді є толеровані тільки тому, що тепер ведуться в Парижі переговори фахівців над справою воєнних довгів Німеччини. Димісія уряду і звязана з тим ще більша криза булиб в теперішніх умовинах непростимою легкодушністю. З другого боку таке положення, яке витворилося тепер, є на довшу мету не до вдержання. Ситуація майже без виходу, а тимчасом „штальгельмівці" пропаґують явно необхідність скинути теперішній уряд, розігнати німецький парлямент і проголосити диктатуру...

Положення в Німеччині непевне. Напруження серед ріжних кругів населення зростає. А що буде, як париська конференція не принесе Німеччині ніяких полекш, як покінчиться невдачно?!

60-літній ювилей „Просвіти" відсвяткуємо найкраще, коли всі від „мала до велика" станемо її членами. Тож спішіться зі зголошеннями в члени, надсилайте вкладки й іншим пригадуйте.

Недоля православної церкви.

(Від нашого постійного кореспондента.)

Луцьк, 14. березня 1929 р.

I.

Драма жабчанських православних українців і відгомін її в пресі знову притягли увагу українського суспільства до православної церкви на північно-західніх землях. Важкі пережиття і лементи селян цього глухого, забутого Богом і людьми волинського села сколихнули українське серце, незалежно від приналежности до тої чи іншої церкви. Посли уніяти (греко-католики) станули в обороні братів православних проти „уніятів", тільки — нових, т. зв. „урядових". Добровільне голодне затворництво сотні селян у своїй дорогій, батьківській церкві, скутій страшними морозами, і тверде рішення віддати за неї життя — розбурхали пригноблене наше громадянство. Вони-ж видобули зпід пороху віків і гір „безбожницької" літератури вічну проблему віри й церкви на наших північно-західніх землях.

Все це вже саме собою свідчить, що жабчанська подія не є якимсь дрібним, льокальним, вузько психольоґічним, відірваним від цілости життя фактом. Не є вона й ділом одиниць, як це твердить проурядовий „Ґлос Правди", накидаючи на жабчанську подію серпанок індивідуального фанатизму й вкладаючи в уста напів замерзлих, напів живих селян, яких на руках чи під руки виносили чи виводили з церкви, патріотичні вигуки.

Жабчанська подія може стати зрозумілою лише на тлі цілої картини сучасної православної церкви під Польщею, якої вона є лише маленькою, хоч і дуже яскравою складовою частиною. Лише в ряді попередніх подібних подій вона набирає належного змісту й великого історичного значіння. І дійсно, чи подія в Жабчу є першою й цілковито відірваною, льокальною?

Ні, вона є лише черговим кільцем у довгому ланцюзі оборонної акції православних на українських землях післявоєнного часу. Пригадаймо хоч би деякі яскравіші факти, що стали предметом судових розправ. У с. Дубі на Холмщині латинський ксьондз зібрав юрбу своїх вірних, накинувся на православну церкву й майже всю розібрав її. Справу розглядали в окружнім суді в Замості. В селі Стужиці, Красноставського повіту на Холмщині православних селянок витягали з церкви за волосся, про що голосно і широко писала преса. В одному селі на Грубешівщині латинський ксьондз з цілою процесією пішов відбирати від православних церкву; дійшло до бійки й зневаження образа. Справа опинилася в окружному суді; судили, звичайно, православних українців, при чому суд усіх виправдав за винятком одного хлопця, що нібито зневажив

Е. ЧИКАЛЕНКО.

До ювилею П. Мілюкова.

(Уривок зі щоденника.)

16. лютого 1914 р.

Готувалась Україна по всіх великих і малих містах, містечках та селах відсвяткувати 100-літній ювилей Тараса Григоровича так гучно, як дозволять місцеві сили. В Києві, Харкові, Чернигові, Полтаві, Камянці міські думи взялися організувати свята: повибирали для того комісії, асигнували гроші. Київська дума, наприклад, визначила на це свято, майже одноголосно, 5 тисяч рублів. Маленькі міста певно обмежились би якимись концертами, виставами, а села здебільшого самими панахидами. Але не так склалось, як гадалось.

Київська права преса: націоналістичний „Кіевлянинъ" та чорносотенний „Кіевъ", підняли страшенний галас, а за ними і вся права преса по всій Росії. Чого тільки вони не наговорили! Шевченко — безбожник, богохульник, сепаратист, ворог російської державности. І от мазепинці хотять такому злочинцеві ставити памятник в „святомъ Кіевѣ" та святкувати його 100-літній ювилей. Мазепинці, мовляв, знають добре, що Шевченко нездара, що вірші йому писав Куліш, що він пияця та аморальна людина, але вони хотять покористуватись його популярним іменем, щоби зробити гучну політичну, сепаратистичну демонстрацію.

Від націоналістичних та чорносотенних клюбів посипались телеграми всім міністрам, щоби не дозволяли цих свят, щоби звертали пильну увагу на „мазепинський" рух, бо він найнебезпечніший за всі політичні рухи, бо посягає на цілість держави, намагається розєднати „двѣ вѣтви единаго русскаго народа" і т. д., і т. д. Як і водиться найбільше старалися земляки: А. Савенко, А. Стороженко, проф. Армашевський, Постний. Першим на це відізвався Попечитель Київської Шкільної Округи Деревицький, який циркуляром заборонив учителям і учням брати якунебудь участь у святах.

Потім пішла чутка, що міністр внутрішніх справ „посовѣтовалъ" ґубернаторам не дозволяти ювилейних свят. Нарешті й Синод заборонив служити „торжественныя" панахиди по Шевченкові, а проти „скромныхъ" панахид він нічого не має, бо православна церква, мовляв, молиться і за грішників. От, фарисеї!

Ми*) звернулись до кадетів та трудовиків, щоби вони негайно подали урядові „запросъ" (інтерпеляцію) в думі з приводу цих заборон, а самі умовились добиватись скрізь дозволу на свята, а коли офіціяльним інституціям, як от міським думам, не дозволять святкувати, то відмовитись від усякого святкування і таким робом влаштувати Тарасові в день століття з дня його народження „німий ювилей".

Кадети й трудовики, справді, негайно внесли в думі інтерпеляцію, через що це уряд забороняє святкувати ювилей Шевченка, а згодом і ес-деки внесли ширшу інтерпеляцію взагалі про утиски українського руху в усіх його проявах.

Коли почалися в думі промови по цьому „запросу", то П. Н. Мілюков, лідер кадетської партії, сповістив київських кадетів, що він має приїхати до Києва, щоби на місці познайомитись з українським рухом, який знає тільки з літератури, та щоби набрати матеріялу для своєї промови в думі.

Треба сказати, що київська кадетська ґрупа, яка складається переважно з українців родом, давно вже докоряє кадетському комітетові, що він не рахується з українським рухом, не зважає на нього, а тимчасом рух цей росте і все ширше й ширше розпросторюється, і коли кадети не будуть виступати в думі в його обороні, то при будучих виборах до державної думи кадети на Україні ризикують провалитись, бо тоді українці, де не зможуть провести своїх кандидатів, там подаватимуть голоси за трудовиків, які ближче до серця приймають національне питання.

На кадетських конференціях дякуючи київським кадетам, а особливо Іванові Миколаєвичу Полторацькому, людині вельми талановитій, кадетська думська фракція взяла на себе обовязок допоминатися української мови в народніх школах, як викладової, і в середніх школах вивчування української мови, літератури та історії та заснування в університетах на Україні катедр по українознавству на російській мові: катедр мови, літератури, історії України, її права звичаєвого і т. д., а також заведення в судах на Україні української мови.

П. Н. Мілюков, як реальний політик, зважаючи на пресію київських кадетів, вирішив сам, своїми очима побачити той рух і, коли він дійсно має якусь силу і будучність, то піти з ним у контакті, щоби не придбати своїй партії дужого ворога, який може побільшити сили трудовиків.

Коли кадети сповістили нас, в який день має прибути Мілюков, то ми зібрались і ухвалили, що в розмовах з ним треба освітлити наш рух з усіх боків і яко мога повніше, хоч, на жаль, дуже коротко, бо Мілюков приїздить тільки на один день, а йому-ж треба ввечері відбути нараду з кадетами; таким робом нараду з українцями призначено в день — від 12. до обіду до 6-ої години найпізніше.

Ролі розподілили так: М. С. Грушевський взяв на себе загальну тему — про завдання та ідеали українців; Л. О. Яновська — про Шевченківський ювилей; Л. М. Жебуньов — про книжку на селі і відношення до неї народу; В. М. Леонтович — про свідомість українського громадянства; Д. І. Дорошенко — про „Просвіти" і їх значіння; А. В Ніковський — про недопущення у-

*) Рада „Товариства Українських Поступовців" т. зв. ТУП.

обрав. Подібного роду фактів можна подати цілу вязку. В результаті — сотні українських церков опинилися в чужих руках, або досі стоять запечатані.

Рівнобіжно йде гірка доля церковних брацтв. В першу чергу зліквідовано Холмське брацтво, при чому частина його історичного майна, не вивезеного підчас евакуації, опинилася в Люблині. Одночасно зліквідовано й знане в історії Замостське брацтво (одного віку з колишнім Львівським) разом зі стародавнім музеєм, у якому в свій час Богдан Хмельницький залишив свій оригінальний бердиш, та з красою-собором, перероблением на костел. Під цей час, здається, остаточно ліквідується Острізьке брацтво. Залишається ще Луцьке. Не диво, що воно досі не може добитися затвердження статута, хоч це йому вже богато разів обіцяли впливові урядові особи. І дивно, що воно досі ще істнує, хоч і без статута. В руках цього брацтва збереглося занадто богато історичних правних документів, які й дали йому змогу досі проістнувати. Але під цей час стан його дуже сумний. Під впливом певних чинників у раді счинено розкол, голови нема, деякі члени повтікали, а акти перебрала влада. Ті, що залишилися в розваленій раді, ще вірять, що статут буде затверджений і акти будуть передані новій раді. Радо приєдналися би ми до цеї віри, коли би стан, у якому опинилося брацтво, більше не нагадував ліквідації, ніж реставрації.

Візьміть монастирі з їх майном, церковні будинки, як у Дермані, що був збудований з жертв духовенства під жіночу епархіяльну школу й т. д. — скрізь ліквідація.

II.

Станіслав Ґрабський зрозумів, що безпосереднє перебирання православних церков латинниками з неминучими судовими процесами є в деякій мірі незручним. І приняв вигадку нової унії (католицької церкви східнього обряду), яка значно упрощує справу. Прихильники ідеї Ґрабського й тепер не полишають нагоди користуватися його методами. Ось риска в історії Жабча, яка цілковито підтверджує, що Ґрабський мав рацію. Один з селян зібрав підписи до подання на імя православної консисторії, але не додав їх до прохання, адресованого куди слід про „прилучення" до „урядової унії". Кількоро селян, невдоволених б. священиком, стало по стороні присланого священика, вважаючи його за православного, а цим кільком передано майно парохії разом з церквою. Чи не може таксамо статися з кожною іншою парохією? Хіба-ж так трудно знайти в кожній парохії одного-двох, що підпишуть, що хочете? Чи, нарешті, не можна ввести в ту чи іншу православну орґанізацію, як наприклад, у брацтво, пару осіб, а потім оголосити його уніяцьким і перебрати майно?

Ось чому жабчанська подія викликала такий відрух серед православних згаданої парохії та всього українського громадянства. Це відрух проти духа „ґрабщини", яка відкидає всі скрупули, та йде на схід „на перелім".

Але що дає цій безоглядній „ґрабщині" можливість робити цю страшну роботу? Правно не окреслене становище православної церкви та проголошення майна церкви майном державним — проголошення, яке не бачило парляментарної арени.

Йде одинацятий рік, а ні конкордату між державою й церквою, ні якогобудь статуту церкви все нема та нема: все „узгіднюється" й коли скінчиться це „узгіднювання", одному Богові відомо. Та й взагалі, чи потрібне воно виконавцям ідеї Ґрабського? Щож торкається церковного майна, то вже є і правничі розвідки, які доказують, що церковне майно ніколи не було майном російського уряду, а тому, як приватне майно церковних громад, не може бути перейняте на власність польською державою. В кожному випадку нема законодатного акту, який би вирішував цю справу в той чи інший бік.

Оцей безправний чи позаправний стан православної церкви в Польщі є головною причиною того, що спадкоємці „ґрабщини" захоплюють православні церкви й доводять до таких нечуваних у XX. столітті драм, яка недавно мала місце в Жабчу.

Проти православних селян ведеться слідство. Їх будуть судити. За що? За те, що вони не виконали наказу адміністрації і не залишили церкви, що її вважають за свою власність. Так, це факт, що селяне не виконали цього наказу. Але чи цей наказ випливав із закону про майно православної церкви чи може статуту церкви? Чи має такий наказ обовязуючу силу для громадянина? Цим прийдеться зайнятися оборонцям власників жабчанської церкви.

Тут ми хотілиб сказати два слова про етичний дух подібних явищ „ґрабщини". Звідки він знову зявився на українських землях? Російський уряд, який до смерти переслідував Шевченка, в одному згоджувався з ним, що винуватцями таких страшних подій, як уманська, були, як сказав Шевченко, „ксьондзи-езуїти". Російський уряд, як і уряд французький, не терпів їх у межах своєї держави. До війни їх не було на наших північно-західніх землях. По відбудуванні польської держави езуїтам зараз-же розкрито ворота. З першого-ж кроку їм віддано Данилову „горку" в Холмі й фортецю православія на Холмщині, собор, що веде свою історію від св. Володимира. Вони були й є керманичами релігійної акції на Холмщині. Потрохи цю акцію вони поширюють на схід, йдучи старими історичними слідами й послуговуючись їм одним властивими методами й засобами.

Жабчанський підступ з поданням і всі інші перипетії цеї сумної історії носять усі признаки своєрідної езуїтської етики.

Ті, кого Шевченко вважав моральними винуватцями страшних крівавих подій на наших землях, знову виступають на арену життя.

В. Островський.

країнської преси на село; Л. М. Черняхівська — про репресії на театр та клюби; В. К. Прокопович — про народню школу; М. С. Грушевський — про катедри по українознавству; М. П. Василенко — про відношення кадетської преси до українського питання.

Всі інформації мусіли довести, що український рух не є штучне явище, яке захоплює тільки невеличку купку інтеліґенції, а випливає з потреб широких мас українського народу і народ сам виступає в оборону своїх національних інтересів, коли стає хоч трохи свідомий.

В призначений день Мілюков дійсно приїхав і в просторій кватирі Ф. Р. Штейнгеля, кадета-українця, зібралося нас*) українців 10 душ та 10 душ кадетів, з яких сім були українці, один жид і тільки два общероси, а „великороса" власне й жадного не було.

Треба завважити, що жид, коли побачив, що тут мова йде не взагалі про національне питання, а тільки про українське, пішов собі, як мені видалося, ображений тим, що тут не згадують про жидівське питання.

Нараду відкрив голова київської кадетської групи Е. Г. Шольп, привітавши Мілюкова і зазначивши, що київські кадети давно йдуть в контакті з українцями: спільно вони проводили депутатів у думу, разом вели земські і міські вибори у місті Києві та ґубернії, а тепер приїхав лідер кадетської партії, щоб ближче познайомитись з українським рухом і закріпити союз українців з усією кадетською партією, а далі прочитав список докладів, які мають зробити українці. От після цієї вступної промови голови київської кадетської групи — кадет-жид встав і вийшов тихенько зі салі.

(Продовження буде.)

*) Членів ТУП-у.

З життя еміґрації.

Спілка Українських Лісівників в ЧСР.

Спілка Українських Лісівників у Ч. С. Р. є орґанізацією, що обєднує і репрезентує українських лісівників в чехословацькій республиці. Своє життя та працю Спілка розпочала з 30 травня 1928 року, коли на установчих Зборах був принятий і затверджений чеською владою статут.

Спілка має такі завдання: а) обєднувати українців: професорів та студентів високих лісових шкіл та інжинірів лісівників, що бажають працювати на користь рідної лісової справи; б) допомагати своїм членам поширювати й поглиблювати знання в лісових науках, полекшувати знайомство з лісовим господарством за кордоном Батьківщини, зокрема в ЧСР., досліджувати стан лісового господарства на Україні та способи його відбудови; в) задовольняти духові та культурні потреби членів Спілки шляхом творення бібліотек, чителень, лекцій, концертів та забав; г) підтримувати розвиток української лісової культури шляхом видавання оріґінальних і перекладних творів з лісової науки, а також журналів і часописів; д) допомагати матеріяльним потребам членів Спілки шляхом посередництва у підшукуванні праці, або приміщення у власних підприємствах; е) помагати недужим або хронічно-хорим членам Спілки приміщенням їх до санаторій, шпиталів та інше; ж) турбуватися за приміщення своїх членів-студентів на практичні праці у ріжних країнах.

З дня заснування Спілки скоро минає рік. За цей короткий час Спілка, з огляду на обмеження матеріяльних засобів, не змогла ще розвинути належної діяльности, але всеж таки в праці її можна констатувати швидкий і певний поступ. Так з метою удосконалення та поглиблення фахових знань та ширшого знайомства з лісовим господарством в ріжних державах при Спілці засновано лісовий семинар під проводом проф. М. Косюри. До співпраці в семинарі запрошено цілий ряд українських професорів, фаховців у ріжних галузях лісової науки та споріднених галузях технічних наук. За цей час відбулося 4 засідання семинара, на яких були відчитані слідуючі реферати: проф. М. Косюра: Лісове господарство та лісове шкільництво у Франції (замітки з наукової подорожі до Франції в літі 1928 року); інж. В. Прохода: Переведення низького та середнього лісу у високий в жданіцьких ревірах на Моравії; проф. М. Косюра: Лісові займища Лівобережної України; інж. К. Подоляк: Методи влаштування лісу в державних лісах ЧСР.

Далі з метою підшукування праці та приміщення на ній своїх членів, а також — підшукання місць для літньої практики, при Спілці засновано бюро праці. Тепер бюро праці має вже богато зібраних матеріялів про умови праці в ріжних країнах Европи, Африки, Америки та про можливости приміщення у ній членів Спілки.

Спілка має також свою бібліотеку, яка нараховує 140 назв та передплачує ряд фахових часописів і журналів.

Дня 19. січня 1929 року відбулися річні Загальні Збори Спілки, на яких переведено перевибори Управи і Ревізійної Комісії, а також відчитано та прийнято звіти Управи та плян діяльности на майбутне. До нової Управи вибрані: голова інж. К. Подоляк, заступник голови інж. Колубаїв, секретар студ. В. Стефанович, скарбник інж. М. Гуща, культурно-освітній референт студ. В. Ткаченко.

З огляду на дуже тяжкий матеріяльний стан деяких членів Спілки, Загальні Збори приняли одноголосно внесок уступаючої Управи про обложення членів Спілки, що мають сталу працю, 2% датком з заробітньої платні на користь незаможних членів Спілки. — Спілка Українських Лісівників нараховує тепер 89 дійсних членів, з яких багато находиться поза межами Ч. С. Р. на праці. — Місцем осідку Спілки є Подєбради.

Новий Нютон.

50-ліття Альберта Айнштайна.

Вся европейська преса присвячує статті, спомини та інтервю з нагоди 50-ліття від дня уродин одного з найбільших сучасних учених, Альберта Айнштайна. Зі статті німецького професора Павла Кірхберґера наводимо найцікавіші дані з життя та діяльности великого фізика.

А. Айнштайн уродився в 1879 р. в Ульм над Дунаєм; його батько був купцем. Діточі роки провів у Швайцарії, шкільні в Аарав, студіював у Цюріху. Ніхто з його професорів університету не мав впливу на його самостійну вдачу, згідно з якою він не створив ніякої окремої школи, як це зробили інші природники. Якийсь час працював він у патентовім бюрі в Берні, оброблюючи практично важні фізичні питання. Там видає в 1905 р. першу свою працю „До електродинаміки ворушких тіл"; за це покликують його в університет до Цюріху.

Навіть така революційна теорія як теорія умовности має своїх попередників. Айнштайн продовжує в дечому працю недавно померлого нідерляндського фізика Г. А. Льоренца. Льоренц звернув перший увагу на дивні явища передачі світла, але приймав у всесвітньому просторі — незмінний етер і твердив, що всі тіла зменшуються при швидкому русі. Цей погляд заступив Айнштайн фільософічною думкою. Він казав, що простолінійний рух, що йде вперед з однаковою швидкістю (нпр. поїзду на рівнім шляху з рівною швидкістю) коли його брати сам у собі, без порівняння з предметами, що є в супочинку, не може бути заприміченйй. Після цього прийшла велика ідея Айнштайна, що всяке мірення простору та часу не має необхідно-обовязуючого значіння, а є залежне тільки від стану руху, в якому є обсерватор.

Аж у 1908 р. зясував прилюдно погляди Айнштайна пок. математик Мінковський, з Ґетінґен, у викладі на зїзді німецьких природників і лікарів у Кельні. Теорія умовности вийшла тоді переможно, піддержана математиками. Айнштайн завернув згодом до головної ідеї Нютона, яка напротязі 200 літ лишилась у науці незміненою, обяснюючи силу притягання зовсім у новий спосіб. Фізичні та астрономічні досвіди потвердили його зовсім загальні ідеї (напр. при затьмінні сонця в 1919 р. відхил світла зір).

Повстав зовсім новий світогляд, що нищить наші найзвичайніші поняття про простір і час. Паралельно з цим світоглядом працював Айнштайн над чисто фізичними досвідами (нпр. електромагнетизмом), до яких скрізь вкладав

свої нові ідеї. Славні є його праці про теорію квантів Плянка, про своєрідне тепло, — теорія, якою розяснив уповні твердження французів Дюльонга та Пті заперед 100 літ. З дальших праць відомі є його математичні досліди над молекульними рухами Бравна (скорчування малих частинок примітне через мікроскоп).

Все-ж таки Айнштайн чистий теоретик. Він доказав, що одна ідея може змінити всі наші поняття про світ. Він не видумував експериментів і не переводив багато нових, а приклав до відомих фактів зовсім інший погляд.

З життя наших установ.

XVIII. Загальні Збори Т-ва Р. С. У. К.

В четвер, 14. березня ц. р. відбулися загальні збори Т-ва „Ревізійного Союзу Українських Кооператив" у салі Т-ва ім. Лисенка при виповненій по береги салі делегатами кооператив. На загальні збори прибуло 9 (девять) представників української ріжнопартійної преси, а саме від: „Свободи" Джері Сіті з Америки, „Діла", „Г. К. Ч.", „Кооперативної Республики", „Кооперативного Вістника", „Сельроба", „Нашого Слова", „Нашого Життя", „Культури", „Світу", „Нового Часу" і „Громадського Голосу".

Загальні збори відкрив президент Ради Р. С. У. К-а інж. Павликовський і ствердив їх правосильність. Провід загальними зборами віддано президії в складі: інж. Павликовський, посол О. Луцький і д-р В. Кіцула. На секретарів покликано д-ра Горняя і дир. Митовича.

Тоді делеґат Ольховий зпід стягу „Сельроб-Єдности" забрав слово і відчитав зміст телеґр., яку пропонував вислати — як привіт — від нинішнього зізду до Кооперативного Інституту в Харкові. Після того принято внесення дир. Пашкевича і покликано мандатову комісію в складі д-ра Лалики, д-ра Заваликута і дир. Левицького, щоб вона перевірила повновласти делеґатів. Далі відчитано і принято протокол минулорічних загальних зборів з дня 28. грудня 1927 р.

Опісля вибрано комсію матку з девяти осіб у складі:

Дир. Мудрика, о. Пеленського, дир. Шахновича, д-ра Кіцули, п. Семкова, п. Базилевича, п-ні Блажкевичевої, п. Горняя і п. Порольки.

Знова дир. Пашкевич відчитав звідомлення з діяльности і рахунків Т-ва за минулорічний діловий рік і поставив внесення на замкнення біляну і уділення абсолюторії уступаючій Раді. Загальні збори приняли одноголосно без дискусії внесення дир. Пашкевича.

Тоді дир. Филипович зреферував проєкти преліменарів за час від 1. січня 1929 до 30. червня 1929 і від 1. липня 1929 по 30. червня 1930 р. і пояснив поодинокі позиції преліменарів бюджету. Розходи першого піврічного преліменаря виносять 381.938 зол., приходи 358.075 зол., а недобір 23.863 зол. Розходи другого річного преліменаря виносять 878.199.15 зол., приходи 832.300 а недобір 45.899.15 зол. Недобір думає покрити управа РСУК з ощадностей. Референт поставив внесення, щоби Раді Союза признано право виключати з членів Союза такі кооперативи, які не вплатять за шість місяців належитостей до Ревізійного Союза без удокументованого оправдання.

Над проєктами преліменарів бюджетів розвинулася широка дискусія, яка тягнулася понад три години. Деякі бесідники, як Ольховий старалися звести дискусію на манівці, виступаючи головно проти такого редаґування Г. К. Ч. як є тепер і демонстативно заявився за відкиненням цілого бюджету.

Міжтим на салі зявився ред. „Свободи" з Америки Омелян Ревюк, якого повитав президент Ради інж. Павликовський від загального зізду теплими словами, а присутні делеґати бурею невмовкаючих оплесків. Президент Павликовський подякував голові Т-ва „Обєднання" О. Ревюкові за допомогову акцію для наших установ у старому краю. Протись на далі не спиняли цеї акції для краю від „Обєднання", але вкладання зібраного капіталу на інвестиційні, продуктивні цілі, щоб підняти наше народне господарство.

П. Омелян Ревюк подякував зі зворушенням за висловлені йому поздоровлення загальним зіздом. Бесідник заявив, що по своїй десятилітній поїздці по краю побачив відбудову народнього господарства лише при помочі величезних зусиль цілого українського народу. Він побачив, що у Галичині твориться нове життя з притягненням власних творчих сил українського народу. Ці відрадні прояви, які побачив на наших землях, передасть братам у Америці та докладно про це напише в найбільше поширеному українському часописові „Свобода" у Америці, яку він сам редаґує.

Опісля промовляли ще записані бесідники в справі бюджету. Бесідникам відповіли президент інж. Павликовський і дир. Филипович та дали вичерпуючі пояснення.

З черги приступлено до голосування над преліменарем бюджету РСУК за час від 1. I. до 30. VI. 1929, який принято без ніяких змін. Також само принято другий півлорічний преліменар бюджету РСУК за час від 1. VII. 1929 до 30. VI. 1930 р. без найменших змін.

Посол д-р Лалика в імени мандатової комісії, яка переглянула повновласти делеґатів заявив, що 388 повновластей признано важними. Вони репрезентують 983 голосів. Зате уневажнено 48 повновластей.

Голова комісії-матки о. Пеленський відчитав список таких кандидатів: на голову Ради РСУК інж. Ю. *Павликовського*, якого вибрали загальні збори через аклямацію. На членів Ради: посла О. Луцького, посла д-р Лалику, А. Палія, д-ра В. Кіцулу, Ів. Пашкевича, Ів. Мартюка, М. Шахновича, Ст. Кузика, М. Косара, інж. Ев. Храпливого, Ів. Семкова, о. М. Меляника, п. Ф. Глуми, Ів. Кузіва, О. Базилевича, С. Жука, Ю. Шепаровича і О. Рочняка.

На заступників членів Ради: Т. Горина, А. Грушкевича, Ів. Баглая, Ів. Харамбуру, П. Митовича і О. Трача. На членів Контрольної Комісії: дир. С. Герасимовича, д-ра М. Волошина та М. Залчківського. На їх заступників: д-р Я. Селезінку і д-р М. Пирогова.

На членів скрутаційної комісії вибрано членів мандатової комісії. По перечисленню голосів посол д-р Лалика ствердив, що на листу комісії-матки віддано 656 голосів, знова на другу листу дир. В. Остапа з Товмача віддано лише 171 голосів, 3 голоси уневажнено, а 24 голоси на ріжні.

Перед замкненням загальних зборів бесідники ставили цілий ряд домагань і побажань, які повинна нова Рада перевести в життя. Між іншим домагалася п-ні Блажкевичева зорганізувати жіноцтво, притягнути його до співпраці в кооперації та перевиховувати сільську молодь. Здержатися від пиття алькогольних напитків і куреня тютюну, а так заощаджені гроші передати до кредитової кооперації.

Вкінці в год. 9. веч. замкнув през. Ради інж. Павликовський загальні збори Т-ва РСУК і завізвав делеґатів до інтензивної праці на місцях.

Був. мін. Чеховича видадуть держ. трибуналові.

Дня 14. березня на засіданні бюдж. комісії, що відбувалося під проводом пос. Бирки, ред. Ліберман відчитав письмо бувш. мін. скарбу Чеховича, в якім він каже, що не може предложити комісії листа, який 15. XI. 1928 вислав прем. Бартелеві, бо в цьому листі крім становища Чеховича в справі леґалізації додатк. кредитів, були теж приватні справи. Без повновласти премієра не може предложити листа і просить комісію узглядинити цю обставину. Референт вносить узглядити просьбу Ч-ча. Внесення це приняли.

Опісля пос. Ліберман відчитав лист Бартеля, висланий до комісії за посередництвом маршалка сойму. В листі цьому прем. Бартель каже, що уряд не може предложити копій поодиноких ухвал ради міністрів, бо це рівнялося би предложенню закона про додаткові кредити, щоправда не соймові, а сойм. комісії та перекреслювало би становище уряду в цій справі. За кілька тижнів найв. контр. палата виготовить рах. замкнення за 1927/8 р. і уряд предложить соймові ці замкнення а також проєкт закона про додат. кредити на 1927/8 р. на найбл. сесії. На цій сесії предложить теж проєкт закона про додаток кредити на 1928/9 р. Колиб справу бувш. мін. Чеховича передали держ. трибуналові, то уряд предложить кожного часу цій інституції всякі матеріяли, яких вона зажадає.

Референт вніс, щоби не приняти до відома заяви прем. Бартеля, що проєкт закона уряд предложить на найбл. сесії. Комісія не обовязана приймати політ. заяви уряду, бо вона є лише слідчою комісією з означеною метою. Комісія не звертається до ради мін. за копіями ухвал, лише до премієра, який силою свого уряду переховує їх. Нема закона, який боровив би премієрові предкладати копії ухвал ради мін. для комісії, яка має право домагатися цих документів.

Внесення референта приняли більшістю голосів. Опісля референт зясував вислідки сл. комісії. Переконався, що закиди, зроблені лівицею, є правдиві. Бесідник постановив сформулувати обвинувачення в напрямі нарушення скарб. закона. Міністер при отвиранні кредитів для себе або для інших міністрів обовязаний розслідити, чи для кожного видатку є правна основа. Коли нема тої основи, не повинен видавати грошей зі скарбу. Мін. Чехович занедбав цей обовязок. Опісля реф. Ліберман поставив внесення, яке має бути предложене соймові до ухвалення як акт обвинувачення. В акті обвинувачення подані по черзі всі переступлені суми.

Після перерви пос. Косцялковський (ББ) заявив, що внесення на потягнення б. мін. Чеховича до відповідальности є виявом політ. боротьби і змагання відвернути увагу суспільности від найбільшого болака Польщі, себто від фальшиво прикророваного парляментаризму. Пос. Довнарович (ББС) мотивував своє внесення, щоби над внесенням лівиці перейти до порядку. Пос. Чаліський (ППС) напитнував ролю ББ, який обороняє таку фінансову господарку. За внесенням референта заявилися пос. Домбський (Стр. Хл.), Кусняк (ХД), Хондзинський (НПР), Возніцький (Виз.) і Рибарський (Кл. Нар.).

У голосуванні внесення Довнаровича відкинули 18 гол. проти 9, внесення референта на потягнення мін. Чеховича до відповідальности приняли також більшістю.

Кандидати обвинувачуючі перед державним трибуналом.

Реф. Ліберман запропонував, щоби комісія предложила соймові кандидатів на трьох обвинувачуючих, що перед держ. трибуналом мають репрезентувати сойм і піддержувати обвинувачення. В голосуванні партиями вибрано пос. Лібермана (ППС), Перацького (Кл. Нар.) 18 гол. і Важиковського (Виз.) 17 гол.

Громадянине! Чому не став Ти ще досі членом Товариства „Просвіта"?

НОВИНКИ

— **Новини української музики.** В середу дня 20. ц. м. відбудеться в салі Муз. Т-ва ім. Лисенка концерт-вечір, присвячений „новинам української музики". В його програму увійдуть самі нові невиконувані досі у нас хорові твори наших композиторів: Леонтовича, Н. Нижанківського, Ревуцького, Козицького і Кишакевича у виконанні „Львівського Бояна" та серія фортепянових новин українських композиторів у виконанні молодих наших піаністок п. Д. Гординської і Д. Герасимовичівної. Нова цікава програма, яка дає образ нашого культурно-музичного поступу, повинна звернути увагу всієї нашої музикальної громади та запевнити концертові успіх. Білети вступу в ціні 4, 3, 2.50 і 2 зол. в книгарні Шевченка, Ринок 10. Подрібну програму подадуть афіші.

— **З життя еміґрантів у Львові.** Дня 3. березня ц. р. відбулися у Львові загальні збори членів Українського Т-ва Допомоги Еміґрантам з Вел. України, на яких вибрано нову управу Т-ва в складі таких осіб: голова Ю. Магалевський, заступник голови М. Донцова, скарбник М. Матющенко, секретар В. Храпко і члени: А. Петренко, Ф. Дудко, В. Левицький, Л. Янушевич та А. Гребінник. Товариство, що істнує вже 8-ий рік, напротязі всього часу давало і дає матеріяльну і моральну допомогу еміґрантам з України і їх родинам, черпаючи свої засоби головно з членських вкладок, з прилюдних відчитів, з календаря „Дніпро" та ін. Канцелярія Т-ва міститься при вул. Руській ч. 3, III. пов. Секретар Т-ва приймає зголошення нових членів та дає інформації щодня від 6—8 год. вечора крім неділь і свят.

— **Музей Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові** мав у місяці лютім 49 чисел (186 предметів) до ч. 18.529 включно, головно у відділі нумізматики та фотографій з часів визвольної боротьби і чеської еміґрації. Жертводавцями були пп.: Береза Я., Вінцковський Я., Дорош А., Дорошенко В., Дудко Ф., Оглів Ю., інж. д-р Павлов М., Українське Технічне Товариство у Львові та Филипович З. Усім складає управа музею отсим щиру подяку. — Я. Т.

— **Адвокатура без докторату.** Сойм приняв у другім і третім читанні проєкт закону в справі скасування дотеперішних вимог, що треба було мати докторат для виконування адвокатури в бувш. австрійській займанщині. Закон передбачує, що становище суддів і прокураторів, заниманє дванадцять літ, заступає докторат, практику й адвокатський іспит.

— **Акти спатимуть 10 літ.** Міністерство внутр. справ у Варшаві видало розпорядок своїм урядам, щоби вони переховували всі прохання внесені клієнтами 10 літ в архіві. Аж після цього часу це шпаргалля можна викинути.

— **Вшехпольська умовність.** Вшехпольський „Львовскі Курер Поранни" передає в числі з 16. ц. м. новинку п. з. „Ідіть співати до своєї громади бандитів": „Незвичайна (!) подія (!) трапилась вівторок 12. ц. м. у кіні „Кольосеум" підчас висвітлювання фільми „Кохання з перепонами". Підчас перерва продукував свої співи „Наддніпрянський хор" Котка, співаючи українські пісні. Підчас цього один із присутніх на виставі встав і гукнув голосно: „Ми не потребуємо слухати українських пісень, ідіть собі співати до своєї громади бандитів". Наступило легко зрозуміле збентеження. Публика почала вставати з місць. Посипались ріжні вигуки. Хор мусів перервати спів і зійти з естради. Тимчасом на заклик одного панка публика почала виходити масово зі салі. Виставу мусіли природно (!) перервати". З цього ясно, що досить голосу одного крикуна.

щоби зробити демонстрацію під гаслом „ні пришив, ні прилатав". Може завтра вшехпольські патріоти перестануть ще купувати від наших селян яйця і курки.

— Чи це виховуюче? Дня 4. березня ц. р. помер у Солотвині адвокат, емерит. радник суду Антін Копровський. Дня 7. ц. м. українське громадянство Солотвинщини влаштувало для незабутнього громадянина величаві похорони. На внесення і просьбу вдовиці обняв субституцію канцелярії її покійного мужа адвокат жидівської народности, хоча в місці є адвокат українець! Який-же то вплив буде мати на ширші маси, коли неодин з клієнтів, ідучи за покликом „Свій до свого!", пішов до канцелярії адвоката-українця й опинився тепер у чужій канцелярії? Чи це виховуючий приклад? Чи це гідне наслідування? Нехай суспільність розсудить! — Громадянин.

— Ріжні вістки. У Парижі страйкують шофери в деяких дільницях; одні кажуть, що є їх 700, другі, що є їх 2000. Вони домагаються від автових підприємців підвишки з 40 проц. на 50 проц. — Болгарський король Борис зі сестрою є в переїзді у Відні; їде він до Риму як кандидат до руки княжни Джіованни, що має вже двох претендентів: Ахмеда Зоґу і бувш. австр. архикнязя Альбрехта. — За останній тиждень було в Льондоні і в інших містах Анґлії 2183 смертельних випадків від грипи, на 500 більше як попереднього тижня. — Офіціяльна статистика стверджує, що багацтво Канади висловлене в 1927 р. у сумі 26,,691,482.000 дол. — Починають будувати палату Ліґи Націй у Женеві; першу нагороду за проект дістав француз Ненст, другу швайцарець-жид Флеґенгаймер; у будові візьме участь пятьох архітектів — ще один француз, італієць і мадяр. — На 1-го січня ц. р. зареєстрували у всьому світі приблизно 32 міліонів авт; на 2 і пів міл. більше, як рік тому. З цього припадає на Спол. Держави 24 і пів міл. авт, а на Европу 4 міліони.

— Морози в Італії. Італійська преса з 9-го ц. м. повідомляє, що в Італії вернулась студінь. В Умбрії вже шестий раз падав цього року сніг. У деяких селах покрівлі заломились під тягарем снігу. У Мессині зупинилась вулична комунікація наслідком надмірної скількости снігу. В околиці Неаполя гуляє хуртовина. Поля та виноградники знищені.

— Гроші папської держави. Римська „Расеня Чумізматіка" повідомляє, що папа хоче ввести спеціяльну монету для папської держави. Карбуватимуть золоті, срібні та мідяні гроші. Двічі до року видаватимуть емісії. Гроші ці мають бути дорогим спомином для всіх католиків, які виберуться як прочани до Риму.

— Карієра княжни. Окружний суд у нім. місті проголосив ліцитацію майна сестри Вільгельма, княжної Вікторії Шавмбург-Ліппе, що в пізнім віці вийшла замуж за молодого російського авантюриста Зубкова. Ґаспажа Зубкова заявила про свою невиплатність.

— Великий жест. Париський „Журналь офіціель" оголошує декрет, який уповноважнює міністра освіти приняти дар 300.000 фр. від Фернанда Бюіссона, який зрікся одержаної мирної нагороди Нобля за 1927 р. у користь фонду для пропаганди ідей Ліґи Націй.

— Сміливий твір. Вдова по Леніні Крупська видає житепис Леніна в 4-ох томах, над яким працювала пять літ. Твір жінки про свого мужа в тоні апотеози — смілива річ.

Дописи.

ДОБРОМИЛЬ. (З документів часу). 1) Добромильське Старосто взиває українців в українські свята на переслухання, доказом чого ось який документ: Starostwo w Dobromilu L. 11034/3 Dobromil 31. XII. 1928. r. Do Pana Atanazego Nalepy w Jaworniku ruskim. Wzywam Pana, by w celu przesłuchania jawił się dnia 14 stycznia 1929 (український Новий Рік) w Starostwie w Dobromilu biuro Nr. 7. o godz. 10 przed poł. Na wypadek niejawienia się zostanie Pan ukarany grzywną 100 zł. Starosta Kassala.— 2) За урядування українською мовою карають грошевою карою або арештом, як видно з слідуючого документу: Starostwo w Dobromilu L. 73/335. Do ks. Michała Zaworotiuka w Jaworniku ruskim. Nakaz karny. Sąd grodzki w Birczy doniósł dnia 10. I. 1929. że ks. zamieszkały w Jaworniku ruskim dopuścił się przekroczenia z art. 1. ustawy z dnia 31/7 1924 Dz. 73 poz. 724 popełnionego dnia 10. I. 1929 przez sporządzenie wykazu zmarłych i nieślub. urodzonych wbrew przepisom w języku ruskim. Przyjmując powyższe za udowodnione zasądza się na zasadzie art. p. w. na grzywnę w kwocie 20 zł. z zamianą w razie nieściągalności na areszt. Grzywnę należy uiścić Kasa skarb. fund. Min. Spr. wew. i pokwitowanie przedłożyć Starostwu pod rygorem egzykucji. Zasądzonemu, jeżeli czuje się tym nakazem pokrzywdzony, wolno wnieść sprzeciw do tut. Starostwa w ciągu 7-miu dni licząc od dnia następnego po doręczeniu. Sprzeciw ten można wnieść pisemnie lub ustnie, poczem przeprowadzona zostanie rozprawa karna. W razie niewniesienia sprzeciwu w powyższym terminie nakaz karny staje się prawomocny. Starosta powiatowy підпис нечиткий.

З судової салі.

Політичні процеси в Самборі.

В дні 11. ц. м. відбулася перед судом присяглих у Самборі розправа проти Е в ф р о з и н и Ш е м е р д я к і в н о ї, 21-літньої абсольвентки учительської семинарії, обвинуваченої за злочин з § 65 а) к. з. Обвинувачена, незвичайно інтеліґентна дівчина, уроджена в Америці (в стейті Пенсильвенія), здала семин. матуру з відзначенням у Самборі. Вона відповідала з вільної стопи за те, що дня 28. жовтня 1928 року мала в домівці українського т-ва „Сокіл" у Старім Самборі відчит про могили українських стрільців з 1918/19 рр. і в ньому, по зізнанням аґента поліції Гіля, намагалася викликати погорду й ненависть до польської держави, згадуючи м. ін. передвоєнну пісню Франка „Не пора". Аґент Гіль, присутній на тому відчиті, перебив був цю згадку референтки і загрозив, що як вона буде далі в такому тоні говорити, то він розвяже сходини.

На розправі обвинувачена призналася до авторства реферату і до його виголошення, але заперечила, немовби він був спрямований проти польської держави. Його вістря було спрямоване більше проти Росії... Оборона обвинуваченої зробила дуже добре враження.

Після річевої оборонної промови адв. д-ра Гординського присяжні судді 9 голосами проти 3 заперечили вину обв. Шемердяківної і її увільнено від вини і кари.

На марґінесі цієї розправи слід зазначити, що Палата Радних окружного суду в Самборі ухвалила була застановити слідство проти обв. Шемердяківної. Щойно наслідком відклику прокуратора, апеляційний суд у Львові приказав перевести в цій справі судову розправу. Обв. Шемердяківна сиділа довший час у слідчім арешті і лиш завдяки кавції, яку зложив був за неї один добродій, відповідала з вільної стопи.

Старосамбірське староство розвязало небавком по тім відчиті згадане руханково-пожарне товариство „Сокіл", як попередно й „Луг", які дуже гарно розвивалися і гуртували в своїх рядах найсвідомішу молодь Старого Самбора.

•

Обв. І л ь к а Т и с о в с ь к о г о, що відповідав дня 8. ц. м. перед тим самим судом за злочин з §. 58 (евент. з §. 305) к. з. (див. „Діло", ч. 56), боронив адв. д-р Роґуцький. Тисовського увільнено 8 голосами проти 4. Між присяглими суддями було 11 поляків.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло". Львів, Ринок ч. 10.